

Л. В. Федюк,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права Юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

УДК 347.121.2

ПРАВО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НА МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ

Стаття присвячена проблемі особистого немайнового права юридичної особи на місцезнаходження. Питання досліджується шляхом аналізу складових елементів цього права: вибір місця знаходження, його зміна, недоторканність та свобода пересування.

Ключові слова: особисті немайнові права, юридична особа, право на місцезнаходження.

Загальні положення щодо місцезнаходження юридичної особи закріплені в ст. 93 ЦКУ, яка визначає місцезнаходження юридичної особи як фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи та здійснення управління і обліку. Поштова адреса юридичної особи в більшості випадків завжди асоціюється з певними реквізитами, що використовуються для здійснення такого виду зв'язку як поштовий, тому визначення поштової адреси можливе шляхом зазначення поштових реквізитів. До їх числа можна віднести такі: поштовий індекс, назва країни, області, населеного пункту, назва вулиці, номер будинку, корпусу, приміщення, кімнати [1, с. 78]. Таким чином, поштовою адресою юридичної особи слід визнавати сукупність поштових реквізитів, за допомогою яких закріплюється точне місце розташування (адресні орієнтири) юридичної особи. Кожна юридична особа повинна мати поштову адресу із зазначенням всіх необхідних реквізитів.

У науці місцезнаходження юридичної особи визначається як територіальне розташування юридичної особи за місцем знаходження його діючого виконавчого органу, а

в разі відсутності такого – за місцем знаходження іншого органу або особи, які мають право діяти від імені юридичної особи без довіреності [2, с. 95]. Ознаками цього поняття називають:

1) це має бути місцезнаходження за певною адресою, тобто із зазначенням країни, поштового індексу, найменування населеного пункту, району, області, найменування вулиці, номера будинку і т. д.;

2) за цією адресою має знаходитись постійно діючий виконавчий орган юридичної особи, а у разі його відсутності – інший орган чи особа, уповноважена діяти від імені юридичної особи без довіреності;

3) ця адреса (місцезнаходження) має бути вказана в установчих документах;

4) за цією адресою має здійснюватися постійний зв'язок з юридичною особою, тобто на цю адресу можна направляти кореспонденцію, яка буде отримуватись юридичною особою [3, с. 9].

Відповідно до існуючих у науці підходів до місцезнаходження можна виділити такі його чинники:

1) місце створення та реєстрації юридичної особи;

2) місце, де знаходяться керівні органи юридичної особи;

3) місце, де здійснюється основна діяльність юридичної особи [4, с. 150].

Деякі науковці виділяють два основних способи визначення місця знаходження юридичної особи:

1) шляхом визначення місця його державної реєстрації у вигляді вказівки адміністративно-територіальної одиниці, в якій проведена реєстрація юридичної особи. Він прийнятний в тих випадках, коли не потрібне встановлення точного місця розташування, тобто адресних орієнтирів юридичної особи;

2) шляхом зазначення точної поштової адреси, за якою розташовуються його органи управління [2, с. 6].

Якщо брати до уваги, що ми розглядаємо місцезнаходження в руслі особистого немайнового права на нього юридичної особи, то його слід визначити як територіальне місце розташування юридичної особи, яке необхідне для її діяльності.

Законодавство встановлює обов'язок юридичної особи мати місцезнаходження. Одним із обов'язкових умов державної реєстрації юридичної особи є вказівка відомостей про місцезнаходження, які повинні бути зафіксовані в установчих документах, а їх відсутність є однією з підстав відмови у реєстрації юридичної особи [5, с. 27]. Разом із тим, питання про вибір місця знаходження цілком належить до компетенції самої організації і являє собою особисте немайнове право юридичної особи.

Також за юридичною особою слід визнавати право на зміну свого місцезнаходження. Звичайно, важливою характеристикою місця знаходження юридичної особи виступає його сталість, тобто незмінність місця знаходження протягом тривалого періоду часу, але це не виключає можливості змінити місцезнаходження організації. При цьому дозволу з боку будь-яких державних органів зазвичай не потрібно. Проте при зміні місцезнаходження юридична особа повинна повідомити про це відповідні органи, для того щоб захистити інтереси інших учасників цивільних правовідносин і свої. Практика пока-

зує, що в багатьох випадках зазначені умови не виконуються, а також достатньо багато випадків, коли є невідповідність фактичної адреси та юридичної адреси організацій.

З вищевикладеного випливає, що правом на місцезнаходження юридичної особи виступає передбачена законом можливість організації визначити своє територіальне розташування на власний розсуд, а також змінювати місце знаходження в порядку, визначеному законом [2, с. 70].

Слід звернути увагу, що всі змодельовані організаційно-правові форми юридичних осіб визначають щодо деяких індивідуальних ознак імперативні умови. Інакше кажучи, Господарський кодекс, виходячи з вимоги ст. 57, встановив єдині вимоги щодо установчих документів юридичних осіб і не допускає суперечності цивільного законодавства. В установчих документах юридичних осіб не може бути, в принципі, встановлене інше правило про визначення місця розташування юридичної особи. Ускладнюється дана ситуація тим, що розрізняють офіційну юридичну адресу та фактичну адресу організації: вони можуть і не збігатися. Інтереси юридичної особи зумовлюють необхідність пошуку таких місць розташування, які б сприяли успіху, особливо комерційному.

Таким чином, хоча щодо місцезнаходження законом передбачено ряд обов'язків, проте воно є, разом з тим, особистим немайновим правом. Під правом на місцезнаходження юридичної особи слід розуміти передбачену законом можливість організації визначити своє територіальне розташування на власний розсуд, а також змінювати місце знаходження в порядку, визначеному законом.

Гадаємо, дане особисте немайнове право юридичної особи перекликається з правом фізичної особи на місце проживання, яке закріплюється в ст. 310 Цивільного кодексу. Положення цієї статті закріплюють, що фізична особа має право на місце проживання, на вільний вибір місця проживання та його зміну.

Якщо проводити паралель між особистими немайновими правами фізичних осіб,

якими може користуватися юридична особа згідно зі ст. 94, то право на вибір місця проживання в аспекті права на вибір місцезнаходження юридичної особи ми вже розглянули. Тож необхідно проаналізувати можливість користуватися правами на недоторканність житла та свободи пересування.

Право на недоторканність житла, за словами М. Н. Малєїної, включає в свій зміст такі правомочності: визначати режим у своєму житлі, правила прийому і поведінки гостей, вжиття заходів, які обмежують проникнення в житло [6, с. 190]. Говорячи про юридичну особу, гадаємо, слід надати їй можливість визначати режим знаходження у своєму місці розміщення інших осіб, правила прийому і поведінки відвідувачів юридичної особи, якщо це не суперечить нормам закону. Також юридична особа повинна мати закріплену в цивільному законодавстві можливість вживати дозволені законом заходи щодо запобігання незаконному проникненню до приміщення, яке займає юридична особа.

Під об'єктом особистого немайнового права на недоторканність житла розуміють передбачену законом гарантію від будь-яких свавільних посягань на місце особи, яке визначається чіткими межами у просторі (будівлі, споруди, інші об'єкти стаціонарного та стаціонарно-переносного типу, призначені для постійного чи тимчасового проживання, де проходить особисте життя особи) [7, с. 147]. Дане благо полягає у свободі вибору поведінки в житлі сторонніх осіб та конфіденційності відомостей про облаштування житла і поведінку в ньому осіб [8, с. 137].

Свобода вибору поведінки полягає в тому, що уповноважена особа може на власний розсуд визначати дії, які вона може здійснювати у житловому приміщенні, але якщо воно тимчасове, то вона обмежується правилами поведінки у відповідних закладах, які затверджені на державному та локальному рівнях. Особа може обирати коло осіб, яким вона дозволяє в певних випадках входити і знаходитись у приміщенні, обирати час перебування в ньому [8, с. 137]. Те саме правило можна застосовувати до юридичних осіб,

проте такі можливості будуть мати вужчий характер, оскільки вони не можуть надавати доступ до публічних місць, в яких можуть розташовуватись.

За цивільним законодавством, право на недоторканність житла трактується наступним чином: житло є недоторканим, і проникнення до нього чи проведення в ньому огляду чи обшуку може відбуватися за рішенням суду, крім певних винятків; особа не може бути виселена чи іншим чином примусово позбавлена житла (ст. 311 ЦКУ). Вважаємо, що таке право поширюється і на юридичних осіб, тому норма підлягає доповненню.

Фізична особа має також право на свободу пересування (ст. 312 ЦКУ), то чому ж юридична особа не може мати цього особистого немайнового права? За словами С. В. Максименко, свобода пересування надається не тільки громадянам країни, а й всім особам, які законно знаходяться на території держави. Свобода пересування – це закріплена в праві і гарантована державою невідчужувана сукупність повноважень індивіда діяти і право вимагати від держави, усіх юридичних і фізичних осіб виконання обов'язків щодо її дотримання, а також звертатися за захистом у випадку її порушення [9, с. 10, 7].

У вузькому значенні вона є правовою категорією, яка полягає у самостійному виборі фізичною особою варіанту здійснення будь-якого переміщення; у широкому понятті, крім переміщень, охоплює вільний вибір місця проживання в межах держави, право вільно залишати територію держави, в тому числі свого громадянства або держави постійного проживання, право в будь-який час повертатися до держави свого громадянства або держави постійного проживання. Зміст свободи пересування, за словами науковців, охоплює: свободу пересування кожного територією України; свободу вільного вибору місця проживання; свободу залишати територію України, а для громадян України – свободу повернення до України. Обмеження свободи пересування можливі: у прикордонній смузі; на території військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з

обмеженим доступом; на приватних земельних ділянках за відсутності згоди їх власника та відсутності виключень з цього правила, передбачених Земельним кодексом України; на територіях, де введено воєнний або надзвичайний стан [10, с. 5, 8]. Повертаючись до юридичної особи, слід сказати, що таких обмежень є набагато більше і їх розглядати

можна лише характеризуючи той чи інший вид юридичної особи, а також необхідно знати, яким видом діяльності вона займається.

Таким чином, юридична особа має особисте немайнове право на місцезнаходження, що включає право на вибір місця знаходження, його зміну, недоторканність та свободу пересування.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. В. М. Коссака. – К. : Істина, 2004. – 976 с.
2. Дмитриев В. А. Гражданско-правовая индивидуализация юридических лиц и результатов их деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / В. А. Дмитриев ; Уральская государственная юридическая академия. – Екатеринбург, 2003. – 210 с.
3. Кібенко О. Місцезнаходження юридичної особи: новація у законодавстві України / О. Кібенко // Юридичний радник. – 2004. – № 2. – С. 8–11.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Т. 1. – 832 с.
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 15.05.2003 р. (зі змін. і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
6. Малейна М. Н. Личные неимущественные права граждан. Понятие, осуществление, защита / М. Н. Малейна. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : МЗ-ПРЕСС, 2001. – 244 с.
7. Горобець Н. О. Проблеми здійснення особистого немайнового права фізичної особи на недоторканність житла в Україні / Н. О. Горобець // Проблеми здійснення та захисту особистих немайнових прав фізичної особи в умовах євроінтеграції : Науково-практичний стіл : зб. тез наук. повідомлень учасників. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – С. 141–149.
8. Бобрик В. І. Особисте життя як об'єкт цивільно-правової охорони : монографія / В. І. Бобрик ; Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України. – К.–Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 208 с.
9. Максименко С. В. Міжнародно-правове регулювання права на свободу пересування і вибір місця проживання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / С. В. Максименко ; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006. – 20 с.
10. Динько О. Ф. Зміст і гарантії забезпечення реалізації свободи пересування людини та громадянина в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. Ф. Динько ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 15 с.

Федюк Л. В. Право юридического лица на местонахождение.

Статья посвящена проблеме личного неимущественного права юридического лица на местонахождение. Вопрос исследуется путем анализа составляющих элементов этого права: выбор места расположения, его изменение, неприкосновенность и свобода передвижения.

Ключевые слова: личные неимущественные права, юридическое лицо, право на местонахождение.

Fedyuk L. V. The right legal entity for location.

The article deals with personal rights of a legal entity on location. The question is investigated by analyzing the components of this right: the choice of the location, its change, security and freedom of movement.

Key words: personal non-property rights, legal entity, the right location.